

Svar på skriftligt spörsmål SSS 237/2025 rd

Svar på skriftligt spörsmål om vattendragens näringsbelastning till följd av översvämning av åkrar

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 237/2025 rd undertecknat av riksdagsledamot Pia Lohikoski /vänst:

Är utpumpning av enorma vattenmassor som innehåller gödselrester, växtskyddsgifter och förmultnande biomassa i åar och älvar och därigenom eventuellt ända ut i Östersjön en miljömässigt ansvarsfull lösning på översvämning av åkrar,

är ett sådant förfarande överhuvudtaget förenligt med miljölagstiftningen och

skulle det när extrema väderfenomen blir vanligare vara bra att återställa till exempel Elimäenjärvi till sjö genom att utnyttja EU-finansiering som är avsedd för restaurering?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Elimäenjärvi torrlades på 1950-talet för odlingsbruk, och i området finns ett invallningsbolag som har tillstånd enligt vattenlagen att avleda vattnet från den torrlagda sjön. Vanligen avleds vattnet från åkrarna på våren, men som det konstateras i det skriftliga spörsmålet har häftiga regn under sommaren orsakat översvämningar i år. Översvämningarna förvärrades dessutom av att den vall som kantar åkerområdet delvis rasat på grund av exceptionellt rikliga regn och en höjning av vattenståndet i ån Teutjoki. Det kom ut ovanligt mycket vatten på åkrarna och det tar längre tid än normalt att avleda det. Det har lett till att vattnet har stått och tillsammans med den värmebölja som började samtidigt har det gett upphov till de olägenheter som beskrivs i det skriftliga spörsmålet. Vattenprover som närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland beställde den 21 juli visar också att pumpningen av vatten har lett till försämrad vattenkvalitet i ån nedanför.

I nuläget är det svårt att hitta ett alternativ till pumpning som skulle vara mer miljömässigt ansvarsfullt. Olägenheten kommer att vara tillfällig och vattenkvaliteten i ån kommer att förbättras när pumpningen har slutförts. Det är viktigt att begränsa olägenheten så att den blir så kortvarig som möjligt.

När det gäller Elimäenjärvi är det fråga om ett vattenhushållningsprojekt enligt vattenlagen som har ett giltigt tillstånd (beviljat av vattendragskommissionen 1949). Enligt närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland, som är tillsynsmyndighet enligt vattenlagen, har pumpningen av Elimäenjärvi för odlingsbruk genomförts med stöd av och i enlighet med detta tillstånd. Enligt myndigheten uppfyller verksamheten således kraven i vattenlagen, vilket innebär att det utifrån nuvarande uppgifter i princip inte finns någon grund att ingripa i verksamheten med tillsynsmetoder enligt vattenlagen.

Miljöskyddslagen tillämpas på verksamhet som orsakar eller kan orsaka förorening av miljön. 27 § i miljöskyddslagen innehåller bestämmelser om allmän tillståndsplikt. Miljötillstånd krävs till exempel för verksamhet som kan orsaka förorening av vattendrag, när det inte är fråga om ett projekt som är tillståndspliktigt enligt vattenlagen. Därmed behövs inget miljötillstånd för pumpverksamheten vid Elimäenjärvi (utöver det tillstånd som krävs enligt vattenlagen).

Med stöd av 180 § i miljöskyddslagen kan den kommunala miljöförhållningsmyndigheten dock meddela ett föreläggande i ett enskilt fall, om föreläggandet behövs för att förebygga eller hindra förorening. Enligt närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland är ett enskilt föreläggande om att till exempel avbryta avledningen av vatten inte nödvändigt när man beaktar den miljö- och hälsoolägenhet som pumpningen orsakar, spridningen av näringsämnen i förhållande till näringsbelastningen i hela avrinningsområdet och den tid pumpningen pågår. När man överväger att avbryta pumpningen bör man också beakta att det skulle leda till fortsatt kraftig nedbrytning och förmultning av växter i det översvämningsdrabbade området, vilket skulle göra risken för att situationen förvärras särskilt stor när det kommer nya regn. Om invallningsbolaget inte vidtar några åtgärder, kan närings-, trafik- och miljöcentralen i Sydöstra Finland kräva att vallarna repareras eller höjs för att förebygga miljö- och hälsoolägenheter som orsakas av översvämningar. Markens dåliga bärighet strax efter översvämningarna kan dock göra det svårare att vidta reparationsåtgärder.

Nu är det viktigast att reparera den befintliga jordvallen. Det behöver fästas större uppmärksamhet vid dimensioneringen av vallarna, dammsäkerheten och hanteringen av översvämningar. De invallade områdena sköts ofta av invallningsbolag som ägs av markägarna, vilket även är fallet när det gäller Elimäenjärvi. Myndigheterna kan ge invallningsbolag och markägare experthjälp med funderingar, men markägarna fattar självständiga beslut om hur de vill utveckla användningen av området. Många invallningsbolag har ingen aktiv verksamhet, eller så är delägarna

inte medvetna om att deras gård hör till ett bolag som grundats för länge sedan. Detta försvårar både myndigheternas informationsstyrning och förebyggande verksamhet på markägarnas eget initiativ.

Om torrlagda sjöar återställs till sjöar skulle det jämna ut avrinningen i avrinningsområdet och därmed översvämningarna och dessutom belastningen på vattendraget i samband med exceptionella översvämningar. Det är dock inte enkelt att återställa en torrlagd sjö. Man måste beakta vattenhanteringen i hela avrinningsområdet och säkerställa att återställningen inte orsakar olägenheter någon annanstans. Åtgärderna förutsätter ett gemensamt avtal mellan markägarna och ersättningar för förlorad odlings- eller skogsareal.

I vilket fall som helst gynnar planering av vattenhanteringen som omfattar hela avrinningsområdet både vattenmiljön och produktionsområdena. Genom planering av avrinningsområden främjas översvämningsskyddet och vattenskyddet samt till exempel klimatmålen, fiskerinäringen, den biologiska mångfalden, naturvärdena, landskapsvården och användningen av naturen för rekreation. Planeringen kan också omfatta produktionsmål, till exempel samordnat genomförande av vattentillgång och torrläggning för skogsskötsel, odling och annan näringsverksamhet. Jord- och skogsbruksministeriet och miljöministeriet har gemensamt utarbetat en färdplan för avrinningsområdesplanering fram till 2030, som innehåller mer information som stöd för planeringen.

Helsingfors 11.8.2025

Miljö- och klimatminister Sari Multala